

О. Б. Пелех,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
Б. М. Юсків,
д. пол. н., професор, професор кафедри економічної кібернетики,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

DOI: 10.32702/2306-6814.2018.22.10

ГРОШОВІ ПЕРЕКАЗИ МІГРАНТІВ У СТРУКТУРІ ВАЛОВОГО ВНУТРІШНЬОГО ПРОДУКТУ УКРАЇНИ

O. Pelekh,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the of Management Department, Rivne
State Humanitarian University
B. Yuskiv,
Doctor of Political Science, Professor, Economic Cybernetics Department, Rivne State Humanitarian University

MIGRANTS' MONEY TRANSFERS AS AN ELEMENT OF THE UKRAINIAN GDP STRUCTURE

Дослідження присвячене аналізу динаміки макроекономічних змін у структурі валового внутрішнього продукту (ВВП), пов'язаних з ринком праці, а конкретно — оплатою праці як складником ВВП. У статті проаналізовано взаємозв'язок між грошовими переказами мігрантів до України та структурою ВВП.

Проведено аналіз зв'язку грошових переказів і ВВП в Україні, використовуючи два показники: сукупна продуктивність переказів мігрантів та сукупна продуктивність праці мігрантів. Динаміку змін триелементної структури ВВП України проаналізовано за методом, яка передбачає визначення трьох оцінок змін — інтенсивність, швидкість і сталість (монотонність).

Сформульовано кілька висновків. Депресивна ситуація на ринку праці України (зниження реальної заробітної плати, зменшення кількості підприємств, зростання безробіття) призводить до того, що частина вивільнених працівників шукає роботу за кордоном (і як наслідок, зростання грошових переказів мігрантів, що одночасно різко знижує цінність переказів стосовно ВВП). "Праця", яка застосовувалася в Україні, частково перемістилася у "працю" за кордоном (не відбулося реально жодних ні технологічних, ні інноваційних зрушень, які виводять на конкурентне співвідношення (30:70)). Зароблені гривні (вдома), чи валюта (за кордоном) не створюють додаткових активів, а зміни у структурі ВВП є досить незначними, повільними та відбуваються хаотично.

Загалом, наслідки міграційних процесів є неоднозначними, але їхній вплив на соціально-економічний і політичний розвиток України зростає. Ступінь цього впливу багато в чому залежить від ефективності міграційної політики держави. Головним завданням розвитку системи управління міграцією є визначення максимально можливих і максимально узгоджених на міждержавному рівні меж внутрішньої компетенції держави в організації міграційного процесу.

The study deals with the analysis of the economic changes' dynamics within the GDP structure, tied to labor market, and specifically to the wages level as an integral GDP element and migrants' money transfers to Ukraine. Two synthetic indexes were used to conduct the analysis — gross

migrants' money transfer output and gross migrants' labor output. The three-fold Ukrainian GDP structure dynamics of changes (wages, migrants' money transfers and materiel actives' incomes) was being analyzed using the method outlining the three changes markers — intensity, speed and stability/monotony.

Based on the analysis results the following conclusions were drawn. The depressive situation on the Ukrainian labor market (decreasing of the wages' levels, of the enterprises' quantity, increasing unemployment) leads to the situation when part of unemployed workers seek job abroad. As a result, there is an increase in migrants' money transfers which drastically decreases transfers' value to the GDP. "Labor" previously used in Ukraine partially transfers abroad. This pairs with the lack of technological and innovation shifts which influence the competitive correlation within the GDP structure between labor and materiel actives (30:70). Generally, hryvnias earned at home and the currency earned abroad do not create additional actives, and the GDP structure changes remain insignificant, slow and chaotic.

Migration processes' outcomes remain contradictory and their influence upon social, economic and political development of Ukraine increases. Its level is substantially depending on the state migration policy efficiency. That is why the main objective of development of the migration management system is to define maximum possible and coordinated international boundaries for national competencies in the migration process organization.

Ключові слова: структурні зміни, валовий внутрішній продукт, сукупна продуктивність праці, сукупна продуктивність переказів, сукупна продуктивність праці мігрантів.

Key words: structural changes, GDP, gross output, gross transfer output, gross migrants' money transfer output.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Ринок праці є важливим складником економічної системи, у рамках якого відбувається залучення праці як економічного ресурсу до сфери національного виробництва. У минулому ця сфера була однією з найбільш zdeформованих, а її становлення в Україні відбувалося і відбувається повільно та суперечливо в умовах постійного дисбалансу між попитом і пропозицією. Ситуація на ринку праці загалом сильно залежить від макроекономічної ситуації в країні.

Формування ринку привело до структурних змін. Серед інших це стосується змін стану й структури працюючих. Щодо України, то внаслідок системних перетворень в економіці в 1990-х рр. ринок праці істотно трансформувалася. Праця стала в повному розумінні "товаром" і цілком підпорядкувалася ринковим законам, тобто комерціалізації. Саме в цей період у країні з'явилося явне безробіття, що істотно вплинуло на характер ринку праці. Якщо в попередні роки спостерігався певний дефіцит робочої сили з одночасним високим рівнем прихованого безробіття, то після 1990 р. почав явно відчуватися відносний надлишок робочої сили і швидко зростати рівень безробіття. За цим явищами стояли процеси зміни власності, реструктуризації галузей економіки, організаційні перетворення на підприємствах, зміна застарілої техніки і технологій на нові технології, які призводять до зростання продуктивності праці, а також спаду попиту на працю. Важливу роль тут відіграли і зміни демографічної структури в Україні, а також міграція.

Директор департаменту монетарної політики та економічного аналізу Національного банку України С. Ніколайчук польському інформаційному агентству PAP Biznes акцентує на тому [1], що еміграція з України породила прогалини на українському ринку праці. "Тема мігрантів є для нас серйозною причиною для занепо-

коєння, адже в такому масштабі, який ми спостерігаємо. Безумовно, наразі це вплине на наш потенційний ВВП. Ми порахували, що за останні 2 роки міграція призвела до зменшення нашої робочої сили на 5—8%, хоч не на постійній основі, але все ж. Раніше ми оцінювали зменшення в 3—4%, тому перегляд оцінки є досить суттєвим", — сказав він. "Вплив на потенційний ВВП є досить високим, особливо з огляду на те, що виїжджають найбільш продуктивні громадяни. Значна кількість — близько 70% — це чоловіки. У віковому розрізі близько 35% — це емігранти до 30 років, і це стало тенденцію. Ще кілька років тому чисельність молодих емігрантів була значно нижчою", — додав С. Ніколайчук. За словами представника НБУ, у найближчі роки очікується послаблення тиску через рівень оплати праці. "Ми очікуємо подальшого зниження рівня безробіття найближчим часом: заробітна плата в Україні зростає в номінальному виразі приблизно на 38%, а в реальному вимірі — на 19%, що суттєво вплинуло на інфляцію. Остання прискорилася до близько 14%, а прямий вплив зростання заробітної плати на інфляцію оцінюється в 2—2,5 процентних пункти", — сказав Сергій Ніколайчук. "Ми очікуємо, що в наступні роки тиск через рівень оплати праці дещо послабиться, але він все одно буде значним чинником, який впливає на інфляцію", — додав він.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження, присвячені вивченню взаємозв'язку грошових переказів, міграції та розвитку, були здійснені такими зарубіжними вченими: Дж. Борхас, Дж. Вільсон, Л. Вінтерс, Т. Волмслі, Т. Заславська, М. Леон-Ледесми, Дж. Мінсер, С. Мохатри, М. Флокс. Досліджували цей напрям українські науковці В. Кравців, М. Біль, І. Малютін, Е. Лібанова, С. Пирожков, М. Долішній,

С. Злупко, Б. Дяченко, В. Онікієнко, О. Позняк, М. Романюк, У. Садова, О. Малиновська, Н. Марченко, Е. Хомра та ін.

Водночас питання взаємозв'язку між грошовими переказами мігрантів та структурою ВВП залишаються малодослідженими і потребують подальшого висвітлення.

Нинішнє дослідження присвячене саме аналізу динаміки макроекономічних змін у структурі валового внутрішнього продукту (ВВП), пов'язаних з ринком праці, а конкретно: оплатою праці як складником ВВП. Відповідно до цієї мети вирішувалося завдання: проаналізувати взаємозв'язок між грошовими переказами мігрантів до України та структурою ВВП.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У економічній науці і статистиці використовують три способи розрахунку ВВП: виробничий підхід (на основі доданих вартостей), за доходами і за витратами. Для нас важливим є другий підхід, оскільки він пов'язує ВВП з винагородою за найману працю і тим самим дає можливість проаналізувати, як впливає людський капітал на економічний розвиток.

Цей підхід, який ще називають вартісним, має в основі той факт, що ВВП дорівнює сумі доходів:

$$P = W + R + I + Pr + A + T_n \quad (1),$$

де P — ВВП; W — заробітна плата; R — рентні платежі; I — відсоток за грошові доходи; Pr — прибуток підприємств; A — амортизація; T_n — непрямі податки на бізнес.

Далі скористаємося ідеями М. Добія (M. Dobija), викладеними в [2]–[5], а також працях інших польських дослідників — А. Йонкіш-Зацни (A. Jonkisz-Zacny) [6], [7], Ю. Ренкаса (J. Renkas) [8] та інших.

Вказані дослідники зводять/узагальнюють записану формулу для ВВП до двох складників: доходи найманих працівників плюс інші доходи (не найманих осіб), які фактично створюються завдяки матеріальним активам [2, р. 5], тобто

$$P = W + A \quad (2),$$

де P — ВВП; W — сума оплати праці найманих працівників (винагорода за працю); A — доходи від активів (сукупні майнові цінності країни, що використовуються з метою одержання прибутку).

У політекономії відповідний поділ записується як "праця" + "капітал". У наших попередніх дослідженнях [9] ми проаналізували динаміку структури ВВП України з цього аспекту розгляду. Однак проведений аналіз є до певної міри неповним і не зовсім коректним, оскільки в ньому упущена важлива частина першого складника — праця українців за кордоном і переказ зароблених ними коштів в Україну.

Вирішуючи власні фінансові і матеріальні проблеми та допомагаючи своїм рідним в Україні, мігранти тим самим забезпечують економіку країни в цілому значним припливом капіталу у вигляді грошових переказів. Щороку перекази грошей від мігрантів з-за кордону (трансферти) становлять дедалі більшу частку ВВП. Численні дослідження вітчизняних і закордонних дослідників свідчать, що перекази є не лише безпосереднім внеском у ВВП країни, але й опосередковано впливають на його зростання шляхом припливу іноземної валюти, збіль-

шення споживання, формування людського капіталу, сприяння інвестиціям і т.п. Перекази "працюють" на економіку України щось на зразок "безвідсоткових кредитів, наданих мігрантами". Потрапляючи в обіг, вони дають можливість створювати в Україні нову вартість працівниками, які працюють в Україні. Таким чином, з обох боків грошові перекази мігрантів з-за кордону є важливим складником ВВП України, який для економіки є важливим системоутворюючим чинником.

З огляду на сказане формулу (2) модифікуємо так: $P = (W + T) + A$ (3),

де P — ВВП; W — сума оплати праці найманих працівників (винагорода за працю); T — сума переказів (трансферти) від мігрантів з-за кордону; A — доходи від активів (сукупні майнові цінності країни, що використовуються з метою одержання прибутку).

Згідно з Інструкцією платіжного балансу МВФ, до категорії грошових переказів зараховують матеріальні і фінансові ресурси, що направляються мігрантами з країн поточного проживання і працевлаштування до країн свого походження [10, р. 48]. За визначенням Національного банку України, приватні грошові перекази за методологією платіжного балансу представляють собою дохід домашніх господарств, що надходить від інших домогосподарств з-за кордону, та пов'язані з тимчасовою або постійною міграцією населення. Перекази можуть здійснюватись як за офіційними (через банки, міжнародні системи грошових переказів, поштові відділення), так і неофіційними (шляхом передачі наявних грошей та інших матеріальних цінностей від одного домогосподарства іншому) каналами. У структурі платіжного балансу з приватними грошовими переказами пов'язані дві статті: "оплата праці робітників" і "приватні трансферти". Чиста оплата праці представляє собою частину заробітку членів родини за кордоном, яку вони передають домашньому господарству на територію своєї економіки. Приватні трансферти охоплюють операції між домашніми господарствами-резидентами та домашніми господарствами-нерезидентами. Вони складаються з грошових переказів робітників, які працюють більше року, та інших приватних переказів між резидентами і нерезидентами [11].

Зв'язок між оплатою праці найманих працівників в Україні та переказами зароблених коштів мігрантами з-за кордону можна розглядати дwoяко. З одного боку, у складі ВВП вони розглядаються як доповнення одне одного і як спільне протиставлення матеріальним активам, оскільки разом вони визначають частку ВВП, яка "зароблена" саме людьми, а не технікою, технологіями, акціями і т.п. З іншого боку, їх також можна розглядати як дві протилежності. Зменшення числа працюючих в Україні (зростання безробіття) сприяє зростанню кількості емігрантів з України, і навпаки: зростання зайнятості зменшує потребу виїзду на працю за кордон. Відтак за певних умов (наприклад, коли середня оплата праці не зростає, а число працюючих зменшується) зменшення сукупної оплати праці приводить до збільшення суми переказів і навпаки.

Для аналізу зв'язку грошових переказів і ВВП ми використаємо два показники, на зразок сукупної продуктивності праці, який детально розглядався в [9]:

Таблиця 1. Розрахунок сукупної продуктивності праці, переказів і продуктивності праці мігрантів для економіки України (2008–2016 рр.)

Роки	ВВП у фактичних цінах (P), млн грн	Оплата праці (W), млн грн	Доходи активів у ВВП (A), млн грн	Перекази мігрантів (T), млн грн	Оплата праці мігрантів (W _m), млн,грн	Сукупна продуктивність праці (Q)	Сукупна продуктивність переказів (Q _T)	Сукупна продуктивність праці мігрантів (Q _{Wm})
2008	990819	530052	427080	33688	19792	1,87	29,4	50,1
2009	947042	538575	364904	43564	27793	1,76	21,7	34,1
2010	1120585	600982	473659	45944	31711	1,86	24,4	35,3
2011	1349178	708613	585249	55316	38026	1,90	24,4	35,5
2012	1459096	815394	583879	59823	44052	1,79	24,4	33,1
2013	1522657	874120	580018	68520	54434	1,74	22,2	28,0
2014	1586915	879167	631576	76172	60841	1,81	20,8	26,1
2015	1988544	965323	872092	151129	122289	2,06	13,2	16,3
2016	2385367	1026927	1165225	193215	172598	2,32	12,3	13,8

Джерело: Власні розрахунки на підставі даних Держкомстату України ([12–14]), а також Національного банку України ([11]).

1) сукупна продуктивність переказів мігрантів

$$Q_T = \frac{P}{T},$$

де P — ВВП; T — сума грошових переказів мігрантів з-за кордону.

Цей показник є безрозмірною величиною, що показує, яка сума ВВП припадає на 1 грн. переказів. Цей показник дозволяє порівнювати економічний розвиток різних країн незалежно від їхньої грошової одиниці, загалом не залежить від інфляції, а його зростання означає реальне економічне зростання і навпаки. Зауважимо, що, на нашу думку, у процесі аналізу показник доцільно використовувати в парі з показником сукупної продуктивності праці Q.

2) сукупна продуктивність праці мігрантів

$$Q_M = \frac{P}{W_M},$$

де P — ВВП; — частина оплати праці мігрантів, яка надсилається в Україну з-за кордону. Загалом цей показник збігається з переднім, однак визначає сукупну продуктивність винятково нинішньої праці мігрантів і не включає інші види переказів.

Виходячи із рівняння (3), ми можемо говорити про триелементну структуру ВВП України з точки зору доходу. Аналіз динаміку зміни структури ВВП у такій формі здійснюється аналогічно до попереднього з використанням трьох ознак структурних змін: інтенсивності, швидкості і монотонності (див. [9]).

Для початку, на підставі статистичних даних розраховано показники сукупної продуктивності переказів та сукупної продуктивності праці мігрантів і зроблено порівняльний аналіз цих показників із сукупною продуктивністю праці в Україні. Результати розрахунків представлені в табл. 1.

Як бачимо, перекази від мігрантів безперервно зростають ще з 2008 р., а починаючи з 2015 р., вони зростають вдвічі швидше. Те саме стосується оплати праці мігрантів за кордоном, яка переказана в Україну. Щодо показника сукупної продуктивності переказів, то він зменшився в 2,5 рази від 29,4 у 2008 р. до 12,3 у 2016 р., а сукупна продуктивність праці мігрантів зменшилася майже в 4 рази: від 51,1 у 2008 р. до 13,8 у 2016 р. Їхнє падіння наочно відображено на рисунку 1. Як бачимо, усе це відбувається на тлі зростання ВВП, сукупної оп-

лати праці і зростання показника сукупної продуктивності праці.

Порівнюючи сукупну продуктивність праці із сукупною продуктивністю переказів і сукупною продуктивністю праці мігрантів, бачимо цілковиту протилежність напрямів змін останнього в останні роки. У роках 2009, 2010, 2011 та 2013 напрями змін загалом збіглися. Змістовно це можна пояснити так: праця вдома і за кордоном до певної міри доповнювали одна одну, принаймні йшли в одному напрямі.

Однак, починаючи з 2014 р., між ними настає період різкої конкуренції. Якщо зважити на те, що загалом середня (номінальна) заробітна плата в Україні зростає, то зростання показника сукупної продуктивності праці у цей час досягається за рахунок сповільнення темпів зростання оплати праці в поєднанні зі зменшенням числа працюючих, а відтак збільшення сукупної оплати праці. Частина вивільнених працівників поповнює ряди безробітних, тоді як інша частина шукає роботу за кордоном. А це, відповідно, дає різке збільшення сукупної суми оплати праці мігрантів і грошових переказів мігрантів, яке спостерігається від 2014 р., а також впливає на те, що цінність переказів стосовно ВВП різко знижується.

На рисунку 2 маємо відображено темпи зростання всіх названих показників. Темпи зростання ВВП і сукупної оплати праці в Україні є більшими 100%, але не перевищують 130%, і при цьому ВВП зростає швидше. Однак перекази від мігрантів і оплата праці мігрантів зростають ще швидше, сягаючи в окремі роки до 200%. Наслідком такого їхнього стрімкого зростання стало те, що відповідні показники сукупної продуктивності переказів і оплата праці мігрантів починають спадати.

Показники структури і динаміки структурних змін подані в таблиці 1. Динаміка структури ВВП загалом візуалізована на рисунку 3. Маємо чітку тенденцію не лише до зростання частки активів, але і до зростання частки переказів. Тому, якщо протиставляти в структурі ВВП частку матеріальних активів і сумарну частку праці та переказів від мігрантів, то бачимо, що істотного поліпшення співвідношення не відбувається, і воно далі залишається далеким від ідеального — 30:70. Тоді як наші розрахунки, зроблені на підставі даних лише оплати праці в Україні, демонстрували поступове поліпшення ситуації і наближення до цього співвідношення [9]. Насправді реальність така: "праця", яка застосовувалася в Україні, фактично перемістилася у "працю" за кордо-

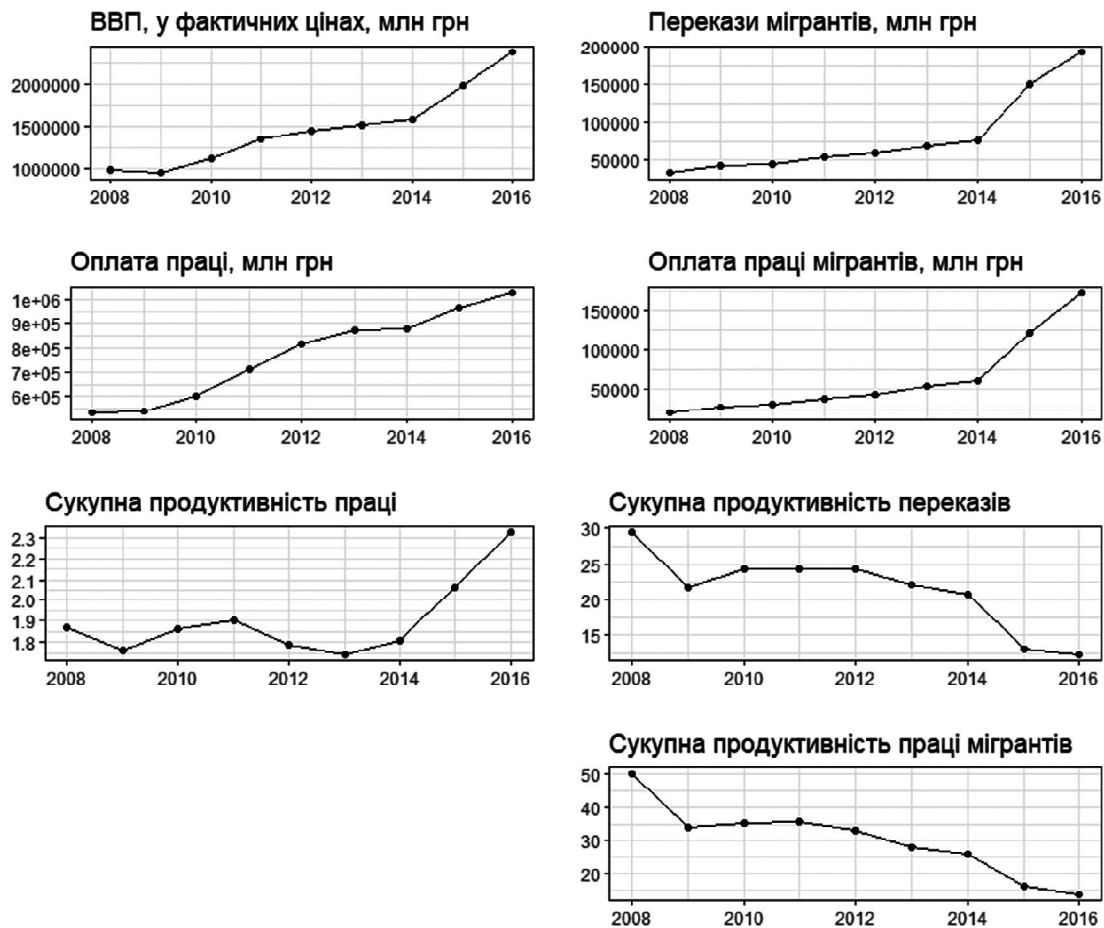

Рис. 1. Динаміка ВВП, оплати праці, переказів мігрантів і показників сукупної продуктивності (2008–2016 рр.)

Джерело: власні розрахунки.

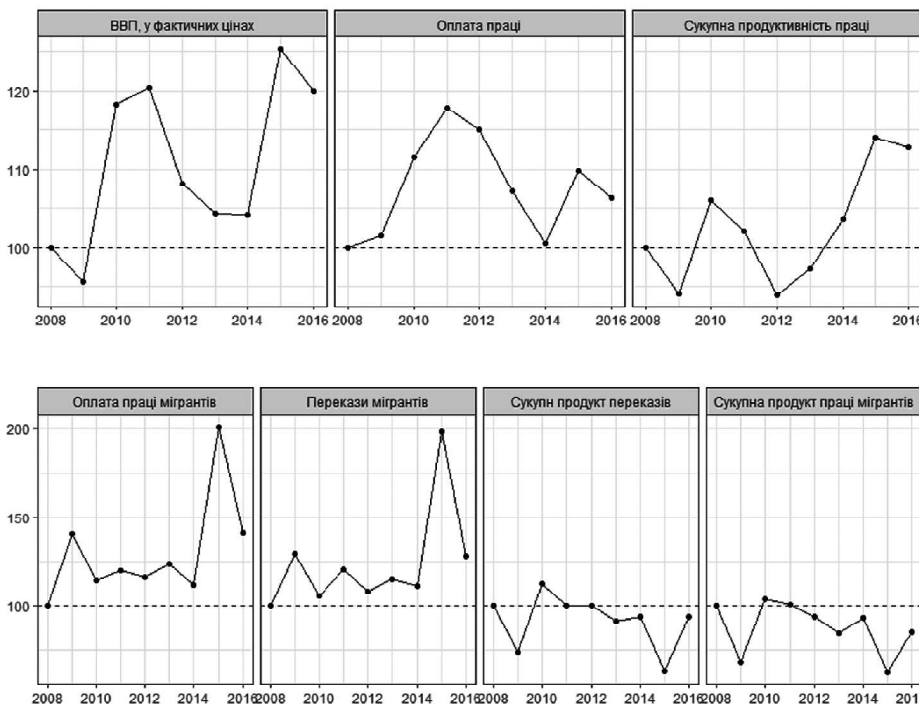

Рис. 2. Ланцюгові темпи зростання ВВП, оплати праці, переказів мігрантів і показників сукупної продуктивності (2008–2016 рр.)

Джерело: власні розрахунки.

ном. Жодних ні технологічних, ні інноваційних зрушень, які впливають на співвідношення, реально не відбувається.

На рисунку 4 маємо графіки інтенсивності, швидкості та монотонності структурних змін ВВП. Зазначимо, що інтенсивність структурних змін є досить незначною (у середньому 4%), і тільки протягом останніх двох років вона досягала 7%. Швидкість змін була дуже низькою — на рівні 0,04. Рівень монотонності також низький, що свідчить про хаотичність змін і нестабільність змін.

У таблиці 2 і 3 наведено розрахунки показників, пов'язаних з грошовими переказами мігрантів і оплатою праці мігрантів у розрізі регіонів. На жаль, інформація з сайтів Держкомстату і НБУ дозволила зробити повноцінні розрахунки лише за два роки — 2015—2016 рр.

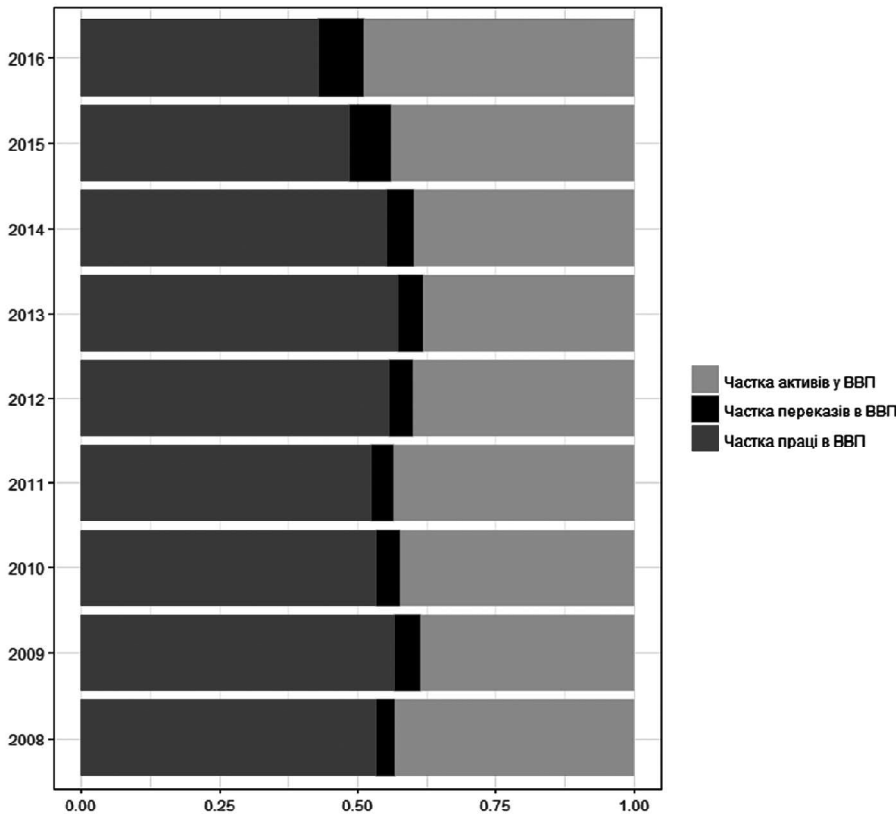

Рис. 3. Динаміка структури ВВП (оплата праці / перекази / активи) (2001–2016 рр.)

Джерело: власні розрахунки.

З таблиці 2 видно, що на тлі інших істотно виділяються м. Київ і Одеська область. Зауважимо, що попри те, що Київ отримує кошти від своїх мігрантів, він як столиця і центр економічного життя країни, на нашу думку, є своєрідним акумулятором переказів-вихідців з усіх областей країни. За цими лідерами слідує Дніпропетровська, Харківська, Львівська, Херсонська області. Цікавим є також факт, що такі традиційно "міграційні" області Західного регіону, як Івано-Франківська, Чернівецька, Тернопільська області, перебувають десь посередині списку, а Волинська, Рівненська та Закарпатська

ка області — взагалі в кінці списку. Як стверджують експерти аналітичного центру CEDOS, низьку частку переказів Західного регіону можна пояснити тим, що мігранти надають перевагу неформальним каналам переказу коштів, таким як кур'єри чи водії автотранспорту, друзі тощо. Мігранти часто привозять гроші особисто, адже багато хто з них здійснює короткострокові поїздки в країни ЄС, що мають спільний із Україною кордон на Заході. Крім того, причиною популярності неформальних каналів може бути їхня нижча вартість у порівнянні з офіційними каналами. З іншого боку, низька популярність офіційних каналів переказів також зумовлена недовірою до банківської системи загалом, небажанням показувати свої доходи та недостатньою фінансовою грамотністю населення [15]. Серед областей з найменшим надходжень коштів Луганська і Чернігівська області.

Такою виглядає ситуація в результаті аналізу переказів. Однак якщо подивитися на справу, беручи за основу показник сукупної продуктивності переказів мігрантів, то загальна картина дещо деформується (рис. 5): більшу цінність міграція має у Одеській, Херсонській, Чернівецькій, Івано-Франківській, Тернопільській, Закарпатській областях (позначені світлішим кольором — АР Крим до уваги не бралася через відсутність даних), тоді як найнижча цінність міграції у Київській та Полтавській областях (позначено темнішим кольором). Рисунок 6 демонструє ще

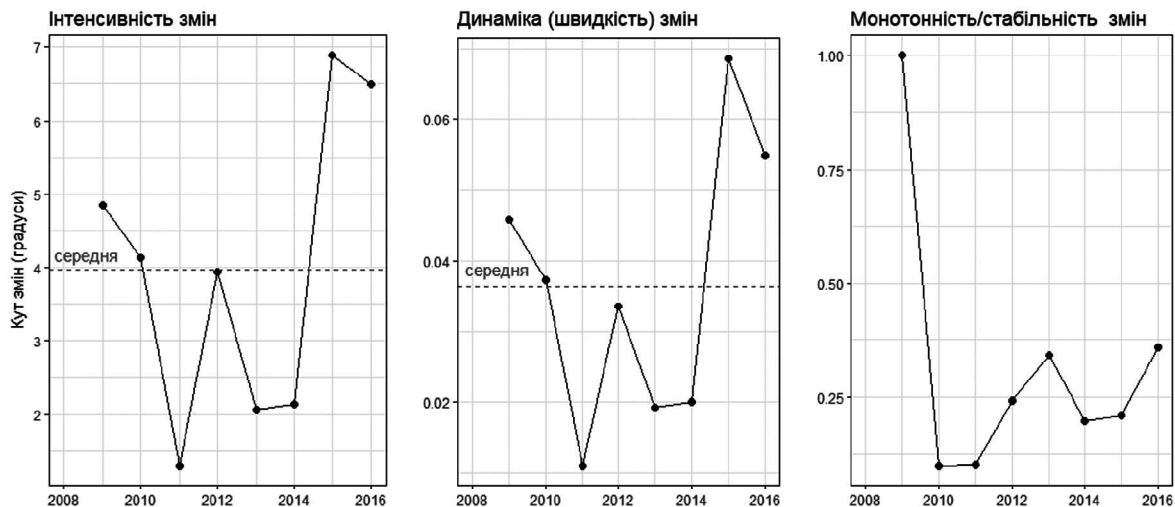

Рис. 4. Показники структурних змін ВВП (оплата праці / перекази / активи) (2001–2016 рр.)

Джерело: власні розрахунки.

Таблиця 2. Грошові перекази мігрантів до областей України, млн грн (2015–2018 рр.)

Область	2015	2016	2017	2018*
м. Київ	21167	28847	38031	34403
Одеська	21323	27448	29442	23737
Дніпропетровська	13101	9409	9754	8550
Харківська	8144	9215	8235	6260
Львівська	4801	6106	6900	5507
Херсонська	4980	6469	6650	5168
Донецька	4233	5391	5487	4168
Запорізька	3564	5517	4630	3482
Івано-Франківська	3183	3839	4106	3034
Миколаївська	2864	3713	3895	3015
Чернівецька	2683	3218	3787	2952
Тернопільська	2586	3088	3378	2623
Вінницька	2181	2687	3016	2320
Полтавська	2023	2530	2674	2089
Черкаська	1705	2115	2339	1944
Хмельницька	1839	2285	2448	1872
Київська	1398	1915	2214	1856
Закарпатська	2014	2183	2170	1529
Житомирська	1356	1716	1796	1418
Сумська	1489	1748	1776	1388
Рівненська	1060	1270	1499	1182
Кіровоградська	1241	1453	1472	1182
Волинська	891	1100	1277	1069
Чернігівська	842	1177	1298	991
Луганська	865	1082	958	620

* Примітка: Інформація про перекази у 2018 р. містить дані за січень — вересень.

Джерело: за даними Національного банку України [16].

одну загальну регіональну (стосується всіх областей) тенденцію: сукупна продуктивність праці зростає, тоді як сукупна продуктивність грошових переказів мігрантів до регіонів України навпаки — спадає.

Таблиця 3. Розрахунок сукупної продуктивності праці і грошових переказів мігрантів у регіонах (2015–2016 рр.)

Область	2015					2016				
	ВРП у фактичних цінах (P), млн грн	Сукупна оплата праці (W), млн грн	Сукупний продукт праці (Q)	Перекази мігрантів (T), тис. грн	Сукупний продукт переказів (QT)	ВРП у фактичних цінах (P), млн грн	Сукупна оплата праці (W), млн грн	Сукупний продукт праці (Q)	Перекази мігрантів (T), тис. грн	Сукупний продукт переказів (QT)
Київська	104030	43002	2,42	1398446	74,4	128638	47909	2,69	1914987	67,2
Полтавська	95867	30896	3,10	2023331	47,4	116272	32799	3,54	2530196	46,0
Чернігівська	36966	19934	1,85	842278	43,9	43362	21154	2,05	1176707	36,9
Волинська	31688	18298	1,73	891229	35,6	35744	19242	1,86	1100437	32,5
Кіровоградська	38447	17766	2,16	1241072	31,0	46021	18578	2,48	1453206	31,7
Рівненська	35252	24386	1,45	1060438	33,2	39469	25753	1,53	1270444	31,1
Луганська	23849	14690	1,62	864693	27,6	31356	17226	1,82	1081749	29,0
Черкаська	50843	24616	2,07	1704570	29,8	59412	26710	2,22	2114990	28,1
Житомирська	38425	23190	1,66	1355692	28,3	47919	25267	1,90	1715948	27,9
Вінницька	59871	32065	1,87	2181150	27,4	74411	34343	2,17	2687086	27,7
Сумська	41567	22709	1,83	1489270	27,9	46287	24601	1,88	1748072	26,5
Дніпропетровська	215206	90424	2,38	13100608	16,4	244478	90019	2,72	9408786	26,0
Донецька	115012	52772	2,18	4233251	27,2	137500	55773	2,47	5391155	25,5
Хмельницька	41088	23604	1,74	1839281	22,3	48859	25661	1,90	2285213	21,4
Запорізька	89061	43794	2,03	3564362	25,0	104323	46461	2,25	5516960	18,9
Львівська	94690	53181	1,78	4800915	19,7	114842	59392	1,93	6106366	18,8
Харківська	124843	63678	1,96	8144349	15,3	154871	68449	2,26	9215166	16,8
Миколаївська	48195	28362	1,70	2864336	16,8	57815	30291	1,91	3713057	15,6
Закарпатська	28952	24571	1,18	2013964	14,4	32390	27034	1,20	2182982	14,8
Івано-Франківська	45854	26604	1,72	3183276	14,4	51404	29120	1,77	3839260	13,4
Тернопільська	26656	17019	1,57	2586307	10,3	31072	18744	1,66	3087878	10,1
Чернівецька	18506	15668	1,18	2683190	6,9	21239	17917	1,19	3218476	6,6
Херсонська	32215	19477	1,65	4979926	6,5	38743	22201	1,75	6468920	6,0
Одеська	99761	55363	1,80	21322827	4,7	119800	59875	2,00	27448025	4,4

Джерело: власні розрахунки на підставі даних Держкомстату України ([12],[13], [14]), а також Національного банку України [16].

Слід вказати, що ситуація в областях потребує окремого дослідження.

ВИСНОВКИ

Депресивна ситуація на ринку праці України (зниження реальної заробітної плати, зменшення кількості підприємств, зростання безробіття) призводить до того, що частина вивільнених працівників шукає роботу за кордоном. І як наслідок — зростання грошових переказів мігрантів, що одночасно різко знижує цінність переказів стосовно ВВП. "Праця", яка застосовувалася в Україні, частково перемістилася у "працю" за кордоном. В економіці реально не відбувається жодних ні технологічних, ні інноваційних зрушень, які могли би вивести економіку на конкурентне співвідношення між оплатою найманих працівників і доходами від матеріальних активів (у розвинених конкурентних економіках це співвідношення складає 30:70). Зароблені гривні (вдома), чи валюта (за кордоном) не створюють додаткові активи, вони, як правило, просто "проїдаються". Зміни у структурі ВВП є досить незначними, повільними та відбуваються хаотично.

Наслідки міграційних процесів є неоднозначними, їхній вплив на соціально-економічний і політичний розвиток України зростає. Ступінь цього впливу багато в чому залежить від ефективності міграційної політики держави. Тому головним завданням розвитку системи управління міграцією є визначення максимально можливих і максимально узгоджених на міждержавному рівні меж внутрішньої компетенції держави в організації міграційного процесу.

Рис. 5. Оцінка регіонів України за показником сукупної продуктивності грошових переказів мігрантів з-за кордону (2016 р.)

Джерело: власні розрахунки.

Література:

1. Ніколайчук С. Очікується, що трудова міграція з України у середньостроковій перспективі буде знижуватися / Polska Agencja Prasowa "Biznes". 22.02.2018. URL: <http://biznes.pap.pl/pl/news/pap/info/2493531,w-srednim-terminie-emigracja-zarobkowa-z-ukrainy-powinna-zaczac-spadac---nikolaichuk--nbu->

2. Dobija M. Labour Productivity Ratio and International Comparison of Economic Performance — Formalization of the PPP Theory and Preliminary Examinations, "Emergo", 2008. Nr 1. S.3— 19.

3. Dobija M. Kosztowa funkcja produkcji w zastosowaniach makroekonomicznych // Zeszyty Teoretyczne Rachunkowosci. — 2013. — T. 74 (130). — S.7—24.

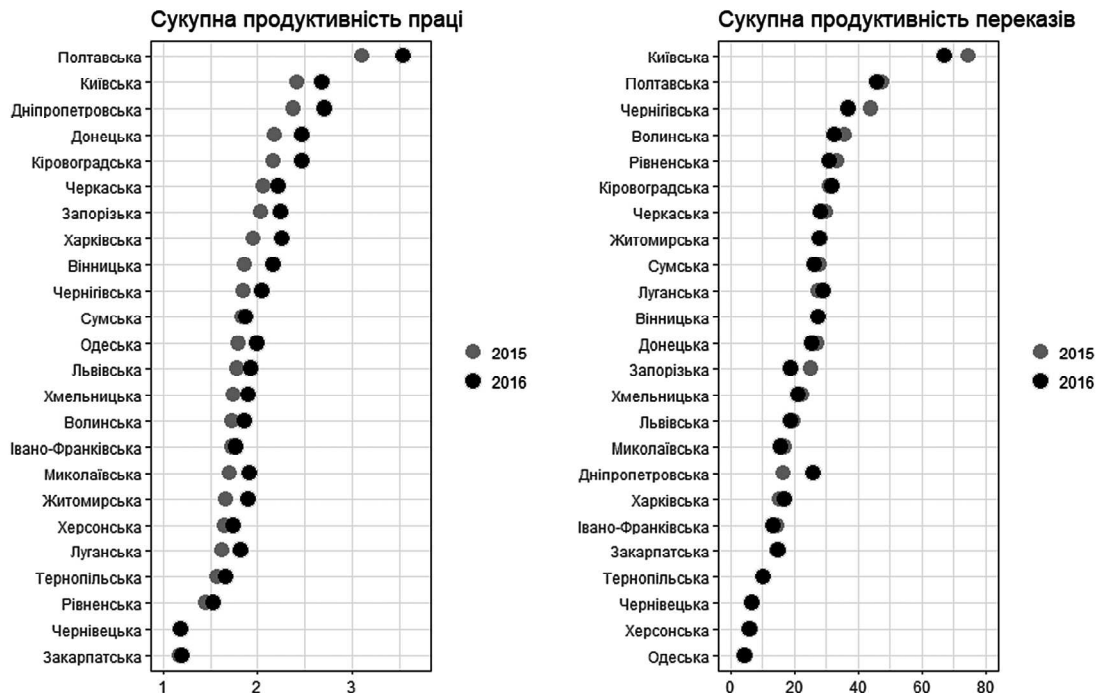

Рис 6. Динаміка змін сукупної продуктивності праці і грошових переказів мігрантів в областях України (2015—2016)

Джерело: власні розрахунки.

4. Dobija M. Rachunkowosc w systemie pomiaru aktywnosci ekonomicznej panstwa // Zeszyty Teoretyczne Rachunkowosci, 2014. Tom 75 (131), S.7—21.

5. Добія М. Бухгалтерський учет труда как основа товарно-денежной экономики // Проблемы теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: Міжнародний збірник наукових праць. — 2010. — Випуск 1 (16). — С. 57—67.

6. Jonkisz-Zacny A. Zgodnosc poziomu produktywnosci pracy jako warunek jednoczenia panstw w unii walutowej // Zeszyty Naukowe. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. — 2015. — Nr 9 (945). — S. 125—136;

7. Jonkisz-Zacny A. Wzrost wartosci i produktywnosci rzeczowych aktywow trwalych jako czynnik rownowazenia nierownosci ekonomicznych // Nierownosci Spoleczne a Wzrost Gospodarczy. — 2016. — Nr 48. — S. 140—154.

8. Renkas J. Produktywnosc pracy jako miernik rozwoju ekonomicznego Ukrainy i Bialorusi // Nierownosci Spoleczne a Wzrost Gospodarczy. — 2015. — Nr 43 (3). — S. 352—361.

9. Пелех О.Б. Динаміка макроекономічних змін у структурі валового внутрішнього продукту України // Ефективна економіка. — 2018. — № 11.

10. Balance of payments yearbook 2004. Prepared by IMF. — Washington D.C.: IMF Publication, 2005. — 320 p.

11. Динаміка обсягів приватних грошових переказів в Україну / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19208355>

12. Виробництво та розподіл валового внутрішнього продукту за видами економічної діяльності за 2001—2013 рр. / Держкомстат України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/vvp/vvp_ric/vtr_kr_u.htm

13. Валовий внутрішній продукт виробничим методом та валова додана вартість за видами економічної діяльності (2010—2015рр.) / Держкомстат України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/vvp/vvp_ric/xls/vtr_u_xls.zip

14. Основні показники ринку праці (річні дані) / Держкомстат України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/rp/ean/ean_u/osp_rik_07u.htm

15. Слободян О. Що ми знаємо про регіональний розподіл грошових переказів? / Аналітичний центр CEDOS. URL: <https://cedos.org.ua/uk/articles/shcho-my-znaiemo-pro-rehionalnyi-rozpodil-hroshovykh-perekaziv>

16. Інформація про обсяги переказів фізичних осіб у іноземній валюті у 2018 році / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=28142256>

References:

1. Nikolaichuk, S. (2018), "It is expected that labor migration from Ukraine will decrease in the medium term", available at: [http://biznes.pap.pl/pl/news/pap/info/2493531,w-srednim-terminie-emigracja-zarobkowa-z-ukrainy-powinna-zaczac-spadac---nikolaichuk--nbu-\(wywiad](http://biznes.pap.pl/pl/news/pap/info/2493531,w-srednim-terminie-emigracja-zarobkowa-z-ukrainy-powinna-zaczac-spadac---nikolaichuk--nbu-(wywiad) (Accessed 14 October 2018).

2. Dobija, M. (2008), "Labour Productivity Ratio and International Comparison of Economic Performance — Formalization of the PPP Theory and Preliminary Examinations", *Emergo*, vol. 1, pp. 3—19.

3. Dobija, M. (2013), "Production and Cost Function in Macroeconomic Context", *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowosci*, vol. 74 (130), pp. 7—24.

4. Dobija, M. (2014), "Accounting as Part of an Activity Measurement System", *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowosci*, vol. 75(131), pp. 7—21.

5. Dobija, M. (2010), "Accounting for labor as a basis of commodity-money economy", *Problemy teorii ta metodologii bukhalterskoho obliku, kontroliu i analizu*, vol. 1(16), pp. 57—67.

6. Jonkisz-Zacny, A. (2015), "The consistency of labour productivity as a condition for unifying countries in the currency area", *Zeszyty Naukowe*, vol. 9(945), pp. 125—136.

7. Jonkisz-Zacny, A. (2016), "An increase in the value and productivity of tangible fixed assets as a factor in balancing economic inequalities", *Nierownosci Spoleczne a Wzrost Gospodarczy*, vol. 48, pp. 140—154.

8. Renkas, J. (2015), "Labour Productivity as a Measure of Economic Development of Ukraine and Belarus", *Nierownosci Spoleczne a Wzrost Gospodarczy*, vol. 43 (3), pp. 352—361.

9. Pelekh, O.B. (2018), "Microeconomic changes dynamics in the Ukrainian GDP structure", *Efektivna ekonomika*, Vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=10> (Accessed 14 October 2018).

10. International Monetary Fund (2005), *Balance of payments yearbook 2004*, IMF Publication, Washington, USA.

11. The National Bank of Ukraine (2018), "Dynamics of the volume of private money transfers to Ukraine", available at: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19208355> (Accessed 14 October 2018).

12. State Statistics Service of Ukraine (2018), "Production and distribution of gross domestic product by types of economic activity for 2001-2013", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/vvp/vvp_ric/vtr_kr_u.htm (Accessed 14 October 2018).

13. State Statistics Service of Ukraine (2018), "Gross domestic product by production method and gross value added by types of economic activity (2010-2015)", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/vvp/vvp_ric/xls/vtr_u_xls.zip (Accessed 14 October 2018).

14. State Statistics Service of Ukraine (2018), "Key labor market indicators (annual data)", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/rp/ean/ean_u/osp_rik_07u.htm (Accessed 14 October 2018).

15. Slobodian, O. (2018), "What do we know about the regional distribution of money transfers?", available at: <https://cedos.org.ua/uk/articles/shcho-my-znaiemo-pro-rehionalnyi-rozpodil-hroshovykh-perekaziv> (Accessed 14 October 2018).

16. The National Bank of Ukraine (2018), "Information on volumes of transfers of individuals in foreign currency in 2018", available at: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=28142256> (Accessed 14 October 2018).

Стаття надійшла до редакції 07.11.2018 р.